

STÄMMNING

Nr 2 2013

Einar Olsson

Korsdrag genom Europa

Låtarna som spelas på svensk säckpipa

Ordförande har ordet

I denna ljuva sommartid.... Solen strålar från en klarblå himmel. Norasjön ligger blank som en spegel. Fräsch grönska, blommande syrener. I dag på Nationaldagen, när jag skriver detta har vi all anledning att fira att vi bor i ett underbart land.

I dag får många spelmän till Ransäter, till spelmansglädje och gemenskap vid en av sommarens stora spelmansstämmor. Vi som inte åker till Ransäter väljer kanske i stället någon av de små försommarstämmorna. Jag brukar vara i Viala i Vingåker, men i år tänker jag välja Södra Finnfall långt upp i norra Örebro län. Små stämmor är ofta mycket trivsamma och kontaktskapande. Vilken lycka det är att kunna mötas i kravlost, hängivet spelande!

Så är då spelmanssommaren i gång och stämmor finns över hela Sverige för den som vill och har möjlighet att åka omkring i vårt fagra land. Kanske har vår Allsvenska i folkmusik i Eskilstuna fått några av de deltagande spelmännen att känna

sig sugna på att komma till någon stämma i Örebro län i sommar. Nu kan de en del av våra låtar!

Jag känner mig fosterländsk i dag på Nationaldagen. Gläds åt att mitt spelmanslag Bärgslaget fått äran att gå i täten för tågandet genom Nora. I dag kommer några nya svenskar, nya Norabor att hälsas välkomna till vår stad. Stolthet över Sverige ska inte innebära att vi vill ha landet för oss själva. Tvärtom! Vi ska dela med oss och glädjas åt att vi har plats för

människor som av olika anledningar kommer hit från andra länder. De har mycket att ge oss, liksom vi har mycket att ge dem.

Så är det också med folkmusiken. Att vi spelar och lyssnar till andra länders musik betyder inte att vi ska sluta spela svensk musik. Vi ska ge och ta emot, dela med varandra. Folk- och Världsmusikgalan i Gävle i våras var ett gott exempel på hur musik från många länder inklusive Sverige berikar.

I år får vi storfrämmande på Wadköpingsstämman som gästas av franska och svenska spelmän från projektet Korsdrag genom Europa. En spännande final på spelmanssommaren som i år började så härligt med Siggebohyttstämman, med stort ungdomligt inslag (se artikel).

En skön och berikande sommar i folkmusikens tecken önskar jag er alla!

Gunnel T. Sandberg

Med finansiering från Statens Musikverk kommer projektet Korsdrag genom Europa att bjuda på ett 20-tal konserter i Frankrike, Grekland och Sverige. Projektägare är Silverfura enskild firma, vilken drivs av Andreas Svensson. Utöver konserter kommer projektet att orientera sig kring diskussioner om livet som artist och nätverkande mellan folkmusikorganisationer. En dröm med fina folkmusikartister kommer att spela i Örebro med omnejd sista veckan i augusti och början av första veckan i september. Medverkande är bl.a. Maria Stellas, Robert Fölsch, vilka tillsammans spelar och sjunger rebetika, en av de traditionella grekiska folkmusikstilar som finns. Riksspelmannen på nyckelharpa Josefina Paulson medverkar tillsammans med stänginstrumentalisten Jonas Åkerlund. Deltar gör också Helene Névès, Vretstorp, och Jean-Pierre Yvert, Gagnef, samt franska framstående fiolister Celine Genet och Dorian Bour. Storspelmän från Grekland kommer också hit - den från Eurovision 2013 aktuella sångaren och baglamaspelaren Agathon Iakovidis, som deltog i Greklands bidrag i finalen och ju faktiskt gav

Sveriges bidrag pisk, samt bouzoukispelaren Michalis Dimas, gitarristen Nikos Iakovidis och sångerskan Katerina Stergiopoulou. Övriga deltagande är välkände programledaren och musikproducenten Panos Savvopoulos, rebetikaspelmannen Leif Eriksson samt Jacques Suzat, ordförande i franska folkmusikorganisationen CMTN. Logotypen har Kristin Wester i Örebro tagit fram och den sym-

boliserar medverkande länders flaggor, vinddraget från musiken samt stränginstrumentens framträdande del i projektet. Håll utkik på mejllistan Örebrofolk, Nerikes Allehanda, facebook och affischering efter information om projektets konsertplatser i augusti/september.

Josefina Paulson, Sala, och Jonas Åkerlund, Växjö, deltar i Korsdrag genom Europa. Foto: Andreas Svensson

Stämning nr 2 2013

Medlemstidning för Örebro Läns Folkmusikförbund
årgång 27

Ansvarig utgivare & redaktör

Andreas Svensson

Redaktion

Andreas Jacobsson

Layout

Olof Hällqvist

Tryck

Örebro universitet

Nästa nummer

utkommer i september

Kontakt för god Stämning

Telefon: 0768-93 43 38

E-post: homosociologicus@hotmail.com

Medverkande i tidningen ansvarar var för sig för sina artiklar.

Folkmusikaliskt relevanta annonser införs gratis!

Äldre Stämningar finns på www.olfm.se

Framsida: ung dragspelerska på Sveriges Dragspelares Riksförbunds årsmöte i Örebro.

En berättelse om *Einar Olsson* som folkmusikant

Som vi skrev i Stämning i förra numret, kommer här en text om riksspelmannen från Lillkyrka, Einar Olsson, författad av sonen Arne Olsson. Det passar ypperligt med tanke på konserten och spelmansstämman till Einar Olssons och bästa vännen Jon Erik Östs minne som tilldrar sig lördag den 24 augusti.

Först skall jag berätta litet om spelmanssläkten några generationer tillbaka. Den äldsta i släkten enligt kyrkboken är "Silver-Lasse" från Skogsberg, Glanshammar (1490-1560). Han var Gustav Vasas mångbetrodde man. Han skötte driften vid Glanshammars silvergruva, som vid den tiden drevs av Gustav Vasa.

Om vi går fem generationer fram i tiden så hittar vi ett namn – Olov Olsson Lilja (1821-1909), bosatt i Glanshammar. Detta var Einar Olssons farfar, den förste spelmannen som fört traditionen vidare, då till sin son Erik Olsson, Lillkyrka. De låtar som är mest spelade idag efter Olov, Erik och Einar är *Visa från Lillkyrka* och *Schottis från Glanshammar*.

Einar började spela fiol vid sju års ålder. När han kunde stämma en fiol själv, lovade hans far Erik att han skulle få en egen fiol. Så blev det. Vid en auktion ropade Erik in en fiol för 3 kr 75 öre. Min farmor berättar att Einar hade fiolen hängande på en spik över sängen, så varje morgon spelade han några låtar i bara nattskjortan.

Einar har under sin livsgärning varit väldigt aktiv som spelman, kompositör och dokumenterat svensk folkmusik i stor omfattning. Man kan undra när han hade tid att vara bonde, men han hade en duktig och jordnära hustru som fick sköta mycket av de sysslorna. Som kompositör kom de flesta låtarna till på 1930-talet, ca. 100 låtar, varav finns utgivna i eget häfte, några finns inspelade på EP-skiva. År 1923 medverkade Einar vid en spelmansstämma i Karlskoga. Efter stämman frågade

en av prisdombarna, Dan Danielsson från Filipstad, om han kunde få teckna ned folkvisan som han spelade. Nedtecknandet av *Visa från Lillkyrka* inspirerade Einar till att teckna ned gammal folkmusik. Detta insamlingsarbete slutade med många tusen låtar. 335 låtar och visor spelade Einar och jag tillsammans in på band. När Einar tecknade ned låtar på noter, så satt han med fiolen i knät, tryckte snabbt med vänster handens fingrar så att han hörde förnimmelsen av en ton och så skrev han ned tonen på notpapperet med höger hand efter fingersättningen. Det gick väldigt fort att skriva ned en låt.

När Einar gjorde egna låtar, berättar min mor, om de var ute och höll på med gårdens sysslor, så kunde Einar avbryta arbetet och gå in. Då hade han en melodislinga i huvudet och då var han tvungen att skriva ned den medan han kom ihåg den. Det var väl inte så med alla låtar... Han fick mycket inspiration av naturen, som t.ex. *Hjälmarens vågor*, *Vid forsen*, *Åstabacken* och *Skymning vid sjön*.

Som spelman gjorde Einar många framträdanden vid bröllop, fester, invigningar, kyrkokonserter etc. han fick första pris 1924 vid en spelmanstävling i Örebro. Riksspelman blev han 1935 i Halmstad. Zorns guldmärke blev han tilldelad 1948 i Örebro. Guldmärket får man för betydelsefullt arbete för den svenska folkmusiken. För att bli godkänd som musikföreläsare avlade han prov på Musikaliska akademien i Stockholm för professorn Sven Kjellström. Efter detta reste han runt om i Sverige och föreläste om "Musiken i svenskt folkliv" under

1950-talet och då var även jag med och ackompanjerade på piano.

Einar medverkade även vid Danmark, Norge och Finlands Radioföretag. Till olympiaden i Berlin 1936 blev han uttagen av Svenska Ungdomsringen för Bygdekultur att delta bland åtta spelmän och 60 folkdansare från hela Sverige. När han ibland skämtsamt berättade om att han deltog i olympiaden, fick han ofta frågan vilken gren han deltog i och svarade då skämtsamt "fiol!".

Under några somrar var Einar anlitad som spelman på Skansen i Stockholm. Det var prins Eugen, hertigen av Närke, som skrev och frågade om han ville ställa upp, vilket han blev väldigt glad för. Där träffade han många storspelmän, som han spelade tillsammans med, t.ex. Hjort Anders och Teodor "Tedde" Olsson. Han lärde sig många låtar av dem.

En verklig storspelman som Einar hade mycket kontakt med var riksspelmannen Jon Erik Öst., själva stamfadern för musiksläktet Öst. Han och hans fru Ester var många gånger på besök i vårt hem. Det gick till så att Jon Erik skrev till Einar när han tänkte komma, så bokade han lokaler runt om i länet. Sedan åkte de runt under en 14-dagarsperiod och spelade. När jag var i sjuårsåldern fick jag följa med ibland och lyssna. Det var en musikupplevelse jag aldrig glömmer, de spelade alltid *Fiolen min* och *Meselegöken*. Jon Erik var en stor kompositör. Ibland spelade de Einars *Skymning vid sjön*. Då frågade Jon Erik varför valsen blev så bråkig i sista repriserna, då svarade Einar att det blev en strid mellan ljus och mörker och då återspeglar

Einar Olsson spelar på Loka brunn. Foto: Arne Olsson

jag den så. Då sade Jon Erik "å så säger di att bönderna ä dumma".

Jon Erik var slagfärdig och hade glimten i ögat, man fick höra många roliga episoder. Vid ett tillfälle var de och spelade och det var regnväder till påföljd att det blev lite besökande, så när man skulle göra upp om lokalhyran, de stod länge och dividerade med Jon Erik – då säger han "hur ska ni ha det gubbar, ska jag sälja rocken så att ni får pengar?" Då tyckte de väl att det skulle han inte göra, så var den affären avklarad.

Till sist vill jag citera några rader från Einars musikföreläsningar.

Svensk folkmusik är kanske något av det vackraste vi äga från en svunnen tid, ett kulturellt minnesmärke så gott som något väl värt att älska och vårda. Med folkmusik menar man i allmänhet

de melodier som sjungs och spelas av folket, men i det begreppet ligger väl också att denna musik diktat och skapat av folket själv och sålunda utgör det omedelbara uttrycket för folkets musikaliska sinne. Det torde inte finnas något som så väl kan tolka vad våra förfäder menat, tänkt och skildrat i sorg och glädje som just i den enkla visan och den enkla folksången.

När det gäller musik får man ofta höra talas om att den klassiska musiken är så fin så man förstår sig ej på den, men på samma gång är den så stor att den kan ej rymmas inom folkmusikens gränser. Allmogemusiken är däremot lätt att förstå och därför har det blivit allmogens egendom. Den svenska folkmusiken är för oss alla en nationalgåva, i toner lever kvar våra förfäders liv i sorg och glädje. Vardagens sorger gjordes lät-

tare att bära genom sång och musik och livets stora glädjestunder gjordes rikare och kärare genom sångens och musikens konst.

Folkmusiken har alltid varit en god förströelse för så väl ung som gammal, det är ju en styrka att vi har så många föreningar och ungdomsorganisationer som försöker skapa ett sundare nöjesliv och glädjande är ju att de tagit upp folkmusiken på sitt program och om denna lilla låga av intresse får utveckla sig och gro i sin rätta miljö då bliver folkmusiken vad den är och vad den skall vara för vårt folk och för vårt fosterland.

Arne Olsson (1999)
Södra Åsta, Lillkyrka

Foto: Karin Gustavsson

87 spelmän i Siggebohyttan!

Oväder hotade men kom aldrig. Kom gjorde däremot en hel hög med spelmän i alla åldrar. Inte många år de senaste två decennierna har antalet spelmän varit så högt som i år – nästan 90 stycken!

SIGGEBOHYTTAN. Stor uppslutning kring stämman var det från Kulturskolan Garnalia i Lindesberg, samt från kulturskolan i Kopparberg. En av musiklärarna i Lindesberg, Anna Johansson, höll också i allspelet. Hälften av allspelslåtarna kom från Unga Glysar-häftet, barnen har använt häftet en tid och uppenbarligen gjort det väl!

På stämman deltog också Gytörps folkdansgille. Danslaget bildades 1972, berättar dansaren Göran Jansson, som är den ende kvarvarande i laget som var med när man bildades. Danslagets medlemmar är utspridda i länet numera och förenas kring uppvisningar några gånger per år – vid spelmansstämman

på Siggebohyttan, samt på nationaldagsfirandet och Midsommarfirandet på samma plats. Vid midsommarfirandet kommer flera hundra, berättar folkdansgilletts ordförande Bo Gustavsson.

Andreas Svensson

Låtarna som spelas på svensk säckpipa

Det finns mycket intressant att berätta om säckpipan, hur den fungerar eller hur man spelar på den. Men detta handlar om musiken som spelas på säckpipan. Det finns endast ett fåtal låtar som man vet spelades på säckpipa och eftersom man gärna spelar väldigt många olika låtar får man helt enkelt spela andra låtar också (de låtar som jag kallar för "fiollåtar"). En detalj som krånglar till det lite är att säckpipan är ett ganska begränsat instrument med ett tonomfång på i stort sett en oktav och då inte alla halvtoner kan spelas (och det finns en konstant borduntun) är instrumentet även låst till vissa tonarter.

I sökandet efter nya låtar är det inte alltid som man stöter på "enoktavslåtar" i "rätt" tonart. Därför tvingas man ofta som säckpipespelare att ändra lite på låtarna. Ibland räcker det med att byta tonart, ibland kan man behöva ändra melodin en aning. Då kanske det räcker med att flytta delar av låten en oktav upp eller ned, annars får man kanske skriva om melodin lite grann men inte på så sätt att det blir en ny låt utan snarare en variant av låten. En säckpipsvariant!

Att göra om låtarna till säckpipsvarianter gör att det blir fler spelbara låtar för säckpipespelarna men det kan bli svårt att spela dessa låtar tillsammans med andra då en hel del fiolspelmän inte verkar vilja eller ha svårt för att byta tonart. Men när man väl spelar en "säckpipsvariant"

av en låt tillsammans med den ursprungliga melodin låter det oftast väldigt bra. På www.youtube.com/dollyanton finns inspelningar med några Närkelåtar (och någon låt från övriga landet) omgjorda till säckpipsvarianter och fler ska det bli. Inspelningarna är främst till för att sprida Närkelåtarna och visa att de är spelbara på säckpipa. Självklart finns det låtar som inte är hämtade ur svenska låtar Närke som är riktigt bra och som nästan aldrig spelas på säckpipa. Dessa låtar ska förhoppningsvis också kunna spridas till andra säckpipespelare genom youtube.

Anton Olausson

riksspelman på säckpipa

*Några tankar om att
”multimusicera”...*

Foto: Andreas Svensson

För mig som är uppväxt i en familj där musiken alltid funnits med, så var det ett självklart val att svara jakande på frågan om jag ville börja spela Fiol. Jag började som Suzukielev hos Inga-Lill Ohlström för ganska precis 28 år sedan, för att sedermera fortsätta som elev hos Heléne Gärdevåg (då Andersson). Efter det blev undervisning på kommunala musikskolan. Då fick jag, i åttonde klass, möjligheten att även ta Pianolektioner. Ungefär i samma

period började jag att sjunga i kör. Dessa instrument (Fiol, Piano och Sång) har sedan följt med mig och genom att jag fått lära mig Ackordsanalys, så har det även medfört en grundidé vad gäller att göra egna låtar och även andrastämmor.

Att vara ”Multiinstrumentalist” har även andra fördelar. Min teori är att man inte ”tröttnar” lika lätt, i och med att variationen på ”tragglandet” (skalövningar osv...) ökar.

Oavsett om det gäller att sjunga eller spela så är det känslan av samhörighet – att tillsammans med andra lyckas få till det där ögonblicket av total lycka – som i alla fall ger mig mest! Att sedan ha möjligheten att kunna välja ett annat instrument och få en helt annan ljudbild och känsla – det är bara en bonus....

Tack för ordet!

Mats Lindström

Spelmansstämma i Brevens bruk 4 augusti 2013

Planera in ett besök i vackra Brevens bruk söndagen den 4 augusti, då är det dags för spelmansstämma i den pittoreska bruksmiljön!

*Abraham Hagholm
från Godegård,
årets tema på fiolkursen.*

10.00-12.30 Minikurser

Fiol – Abraham Hagholm

Durspel – Prova på att spela durspel!

14.00-17.00 Spelmansstämma – Hembygdsgården

Allspel

Uppspelningar

Buskspel

17.00 - Picknick/grillning/jam - Hembygdsgården

*Allspel vid hembygdsgården
(Foto: Stigbjörn Bergensten).*

Arrangörer: Södermanlands
spelmansförbund, Östergötlands
spelmansförbund, Örebro läns
folkmusikförbund och Brevens
bruks hembygdsförening

Upplysningar och anmälningar till kurser: Alf.Ekblad@hotmail.com; Tel 019-45 41 95; 0706 410 310.

Karin Gustavsson

Ny styrelseledamot

Karin Gustavsson valdes in i ÖLFM-styrelsen vid årsmötet i Karlskoga. Karin fastnade för folkmusiken när hon under tidigt 80-tal började i en studiecirkel som Helene Gerdevåg ledde. Hon spelade sedan med Helene och hennes familj i gruppen "Bygdevisan" under några år. Under nittioalet var det mycket spel ihop med hälsingespelmannen Thomas Westling och på senare år har hon spelat en hel del med Thomas Eriksson. Sedan 1,5 år är hon medlem i Ad hoc-orkestern. En viktig fråga i styrelsen tycker hon är att locka och fånga de unga att komma till spelträffar och stämmor, att de ska känna sig välkomna och tycka det är roligt. *Välkommen till styrelsen, Karin!*

Folkmusik i Hjuljern

Förstämma 19 juli. Stämma 20 juli

Förstämma vid Sikfors Herrgård (OBS!) fredag 19 juli mellan kl.19 och kl.23. Servering med rättigheter. Spelmanspaket kan köpas, övernattning med måltider.

Lördag 20 juli från 16.30 Stämma i Hjuljern för 10:e och sista gången!

Allspel och spel till dans. Servering. Välkomna!

Mer info på hemsida www.sodrahyttan.se eller Örjan Fredriksson 0587-62025

Spelmansstämma i Löa Hytta

Lördag den 6 juli

Spelmännen samlas kl. 18.00 och stämman börjar kl.18.30

Allspelsledare: Jeanette Lindmark

Allspelslåtar

1. Skänklåt efter Axel Inge, G
2. Polska (Kopparhytte Snarvända) av C.E. Hartman, D
3. Vals efter Albert Hellberg, D
4. Tjurpolskan efter Blinda Petter, G
5. På Långfallsåsen av C.E. Hartman, D

Hyllningskonsert till riksspelmännen Einar Olssons och Jon Erik Östs ära Lördag den 24 augusti 2013

Lillkyrka kyrka Kl.13.00 (entré 100 kr)

Olof Ericsson & Cecilia Bukovinszky

Magnus Börjesson, Anders Borehed & Ulf Hammarström

O'Tôrgs-Kaisa Abrahamsson & Eiwor Kjellberg

Andreas Svensson

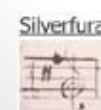
Åsta gårdsmuseum kl.15.00

Spelmansstämma med allspel, dansuppvisning m Glanshammars dansgille, uppspel, buskspel, Åsta gårdsmuseum öppet, konstrundan Konst & Kaffe, nygjorda relieftrastatyn av Einar Olsson, café

Allspelslåtar

1. Forsaminnen, J E Öst
2. Fiolen min, J E öst
3. Slängpolska fr Glanshammar, e E Olsson
4. Polska 280, e E Olsson
5. Polska 273, e E Olsson
6. En sup till/polska 261, e E Olsson

Arrangörer:
Arne & Marianne
Olsson, samt:

Wadköpingsstämman lördag 31 augusti

Kl.15.00 Allspel, årets spelmansprofil, uppspel,
buskspel. På Cafégården

Kl.17.30 Konsert på Spelgården (entré 100 kr)
Coline Genet & Dorian Bour, Frankrike
Josefina Paulson & Jonas Åkerlund
Jean-Pierre Yvert

Kl.19.00 Dans till spellista, i Teaterladan

Projekt: Korsdrag
genom Europa

Allspelslåtar

1. Gotländsk bröllopsmarsch
2. Slängpolska fr Glanshammar
3. Kökslåten

4. Friarvisan
5. Slängpolska från Kumla
6. Schottis från Högfors
7. Snavlunda brudmarsch

